

סיכום תקציבי לפי גישת מלמטה למעלה

סקרנו לעיל את הכשלים שהתגלו בעקבות המלחמה, את המענים המסתמנים להם (העולים מהתייעצויות שקיימנו עם גורמים מקצועיים בכירים רבים) ואת התקציבים התוספתיים הנדרשים למימוש מענים אלה. יש לחזור ולהדגיש שהם בגדר מענים טנטיביים בלבד, אשר ייבחנו מחדש בעת שתגובש התוכנית הרב־שנתית הבאה, בתקווה שהדבר ייעשה בהשתתפות ועדה ציבורית לתקציב הביטחון. עם זאת, ההערכות התקציביות המובאות בלוח 4 מספקות קנה מידה ראשוני למתווה תקציבי המבוסס על גישת מלמטה למעלה, אשר תעומת בהמשך עם גישת מלמטה למעלה.⁴⁷

לוח 4: סיכום תקציבים תוספתיים על פי סוג המענים

במיליארדי ₪

נושא	2024	2025	2026	2027
כוח אדם	0.8	3.0	3.0	2.5
כלטפורמות ואמצעי לחימה	6.4	9.4	8.1	7.5
חימושים ומלאים	8.7	9.8	8.0	6.8
תשתיות הגנה ופרימטר	0.6	1.5	1.5	0.9
שיקום, משכחות והנצחה	1.6	2.2	2.7	2.7
מע"מ על רכישות חו"ל נוספות	2.0	2.6	2.1	1.8
סה"כ	20.1	28.5	25.4	22.2

מקור: עיבודים של הצוות על סמך השיחות שבוצעו, הידע האישי והערכות

47 בחלק מהנושאים איננו יכולים להציג פירוט בשל מגבלות סיווג.

לוח 5 להלן מציג את המתווה לתקציב הביטחון המסתמן לשנים הקרובות, המורכב משלושה חלקים: הראשון הוא המתווה התקציבי שסוכם בין משרד הביטחון לאוצר ביוני 2023, החלק השני מורכב מעלויות הלחימה החזויות, ולבסוף מתווספים התקציבים הנדרשים למימוש המענים לצרכים החדשים שהתגלו בעקבות המלחמה.

לוח 5: מתווה לתקציב הביטחון – 2033-2024

במיליארדי ₪

שנה	2023	2024	2025	2026	2030-2027
מתווה תקציבי שסוכם ביוני 2023	62.2	64.0	65.9	67.1	68.5
סיוע ביטחוני אמריקאי מערב המלחמה	19.5	19.5	19.5	19.5	19.5
סה"כ תקציב ברוטו - מתווה 2023	81.7	83.5	85.4	86.6	88.0
עלויות לחימה חזויות ⁴⁸	17.0	67.0	5.0		
מענים בעקבות המלחמה הערכות ראשוניות לפי גישת מלמטה למעלה		20.0	28.5	25.4	22.2
סה"כ	98.7	170.5	118.9	112.0	110.2

מקור: עיבודים של הצוות על סמך המתווה שסוכם, ה-MOU הקיים על הסיוע הביטחוני האמריקאי והניתוחים שבוצעו בעבודה זו.

על מנת להבין את המשמעות הכלל־משקית של סכומים אלה יש להציג אותם כאחוזים מהתמ"ג (חשוב לציין שכאן מדובר בתקציב הביטחון בלבד ולא בסך ההוצאה הלאומית על ביטחון, שבחישובו נעשות התאמות מסוימות וכוללים בו גם את התקציבים של גופי ביטחון נוספים, המהווים כ־1% תוצר). לצורך החישוב הסתמכנו על תחזיות עדכניות של

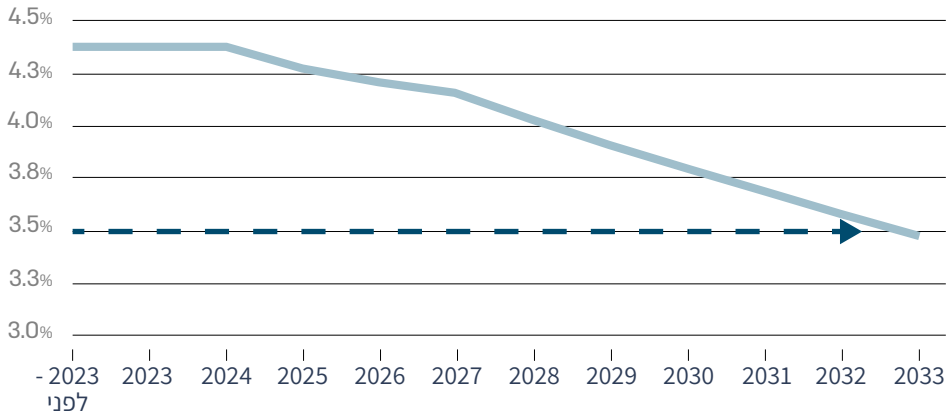
שיעור צמיחת התמ"ג – 1.8% ב-2024 ו-5% ב-2025; לגבי 2026 ואילך הנחנו שהתוצר יצמח ב-3% לשנה.⁴⁸

כנקודת מוצא לבחינת הנטל הביטחוני על המשק נתבונן על חלקו של תקציב הביטחון בתמ"ג שהיה מתקבל במצב ההיפותטי שלא הייתה מתרחשת מלחמה, והסיכום התקציבי ערב המלחמה היה נשאר בתוקף במשך עשור. כפי שמראה תרשים 1, במקרה זה משקלו של תקציב הביטחון בתמ"ג היה יורד באחוז תוצר אחד, מ-4.4% ב-2023 (ערב המלחמה) ל-3.4% כעבור עשר שנים,⁴⁹ קרי, היו משתחררים 25 מיליארד ש. זהו סכום משמעותי מאוד, אשר יכול היה לתרום רבות לתקציבים של השירותים האזרחיים. המתווה ההיפותטי השני לשנים 2023–2025 מוסיף לקודם את עלויות המלחמה, המקפיצות את חלקו של תקציב הביטחון בתוצר בשנים אלו, אך החל מ-2026 המתווה היה חוזר לתלם. המתווה השלישי כולל את התקציבים התוספתיים שחושבו לעיל – במקרה זה חלקו של תקציב הביטחון בתוצר חוזר לרמה של ערב המלחמה רק כעבור עשור, בשנת 2033. על המשמעויות של מתווה כזה נעמוד בפרק הבא.

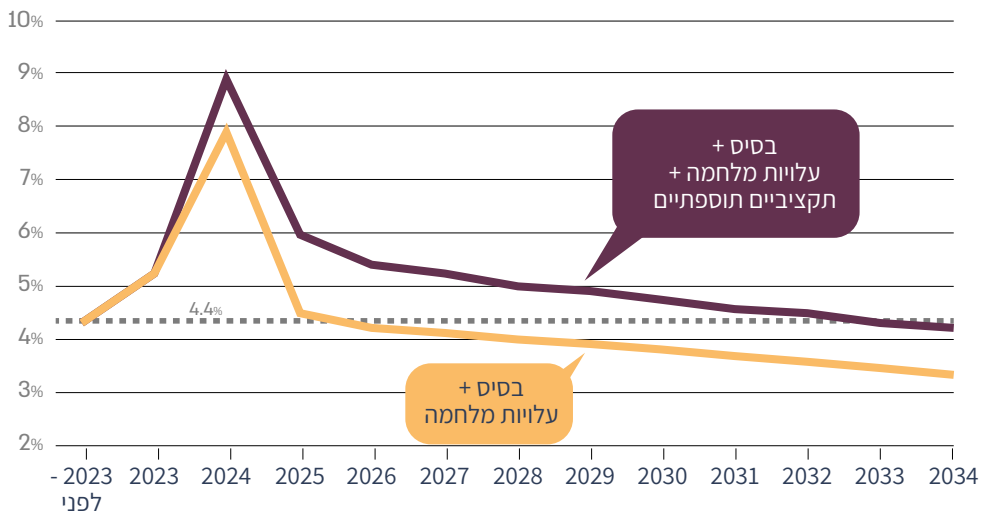
48 זוהי הנחה שמרנית יחסית (הצמיחה הממוצעת בעשור האחרון הייתה 3.5%), אך לאור אי-הוודאות הרבה מוטב להיצמד אליה – אם הצמיחה תהיה גבוהה יותר אפשר יהיה כמובן להפנות משאבים גדולים יותר לתקציבים אזרחיים.

49 יש לשים לב שכל החישובים מבוססים על גדלים ריאליים (במחירי 2023), כך שנומינלית תקציב הביטחון היה גדל גם לפי מתווה בסיס זה.

תרשים 1: תקציב הביטחון כ-% מהתמ"ג אם לא הייתה מלחמה על פי הסיכום מיוני 2023

תרשים 2: תקציב הביטחון כ-% מהתמ"ג אם לא הייתה מלחמה סיכום יוני 2023, עלויות מלחמה ותקציבים תוספתיים

של שיטור ושל חוק וסדר ומיגור הפשיעה, ואילו על מג"ב או המשמר הלאומי לטפל בהפרות סדר ובאירועי חירום.

לדעתנו חשוב לקבל החלטה בעניין אופן הקמת המשמר הלאומי או חיזוק המשטרה ומג"ב בהקדם, שכן זהו חלק קריטי בחיזוק מרכיב רשת הביטחון לאזרחים. נוסף על הקמת משמר לאומי, חיזוק המשטרה וחיזוק מג"ב, משיחות שקיימנו עולה כי יש צורך בחיזוק ובאימון כיתות הכוננות ובשיפור מעמד הרבש"צים. כיתות כוננות היא כוח אבטחה מצומצם המיועד לפעול במהירות ולתת מענה ראשוני לאירוע ביטחוני עד הגעת כוחות נוספים. באירועי ה-7 באוקטובר היו כיתות הכוננות כוח ראשוני שפעל בצורה טובה, ויש לחזק אותן על מנת לתת מענה ראשוני עד הגעת כוחות הביטחון והצבא. כיתות הכוננות היו המגן היחידי כמעט של היישובים לאחר חדירת המחבלים.⁷³ במהלך השנים האחרונות ניהלו הרבש"צים מספר מחאות על תנאי העסקתם, כמו גם על איסוף כלי נשק מכיתות הכוננות.⁷⁴

חלק ניכר מהאנשים ששוחחנו איתם ציינו כי יש לחזק ולמסד את כיתות הכוננות כחלק בלתי נפרד מהגנת המדינה על גבולותיה, ועל המדינה לתת את כל הכלים הנדרשים על מנת שכיתות הכוננות יוכלו לבצע את משימותיהן. הגדלה עתידית של מרכיבי ביטחון הפנים יכולה להישען גם על שירות לאומי חדש של אוכלוסיות שאינן מתגייסות כיום, בדגש על חרדים וערבים, ובאופן כללי על בחינה מחדש של השירות הלאומי, על אחת כמה וכמה לאחר הפצת תזכיר החוק. ביישום התפיסה יש להביא בחשבון מענה לאיומים העתידיים ולא למלחמה שהתרחשה. בהקשר זה בולטת הדיפרנציאליות בין המענה הנדרש בגבול הדרום-מערבי, בהנחה שחמאס ימוגר, אל מול המענה לגבול הצפוני, שבו האויב בועט ונושך, וליתר הגבולות במזרח, בדרום וביהודה ושומרון, אם כי עקרונות תפיסת ההגנה צריכים להתממש בכולם.

73 מתוך הערך 'כיתות כוננות' בויקיפדיה.

74 סטיינמן, ת' (2021, 24 בספטמבר). מפקירים את העוטף: למרות כל ההבטחות – כיתות הכוננות עדיין בלי נשק. N12.